

Gulyáságú és soppakanuuna

KIS Tamás

1. Ha két nyelv között egyezéseket találunk, akkor ezeket háromféleképpen magyarázhatjuk: 1. véletlen hasonlósággal, 2. átvétellel és 3. nyelvrokonsággal (Hajdú, BUNy. 32). A magyar és a finn nyelv közötti lexikális egyezések többsége a két nyelv rokonságával, kisebb része valamilyen harmadik nyelvből származó átvétellel magyarázható. A két nép lakóhelyének távolságából és a viszonylag kései, a múlt századtól kezdődő (ráadásul a lakosságnak csak egy szűk körét érintő) közvetlen kapcsolatokból természetesen következik, hogy a magyar nyelvben finn eredetű, illetőleg a finn nyelvben magyar eredetű szavak csak igen kis számban vannak.

A finnbe bekerült magyar szavak jobbra nyelvünk nemzetközi vándorszavai közül kerültek ki (*szablya*, *huszár*, *paprika* stb.; vö. Kiss Lajos: MNy 62:181-2), s ezek természetesen nem közvetlenül, hanem német és svéd közvetítéssel jutottak el a finnbe (Kiss Jenő, Magyar szavak a finnben és az észten: MNy. 71:335-7; vö. Uő.: MNy. 72:97). Az átkerült szavak egy része ritka, alkalmilag használt idegen szó (*hiirlappi*, *honveedi*: Zolnai Gyula, Magyar szók a finn nyelvben: MNy. 32:98), és az ismertebbek közül is csak néhány terjedt el általánosan (Kiss J.: MNy. 71:336), egyébként csak a műveltebbek beszédében fordulnak elő. A szélesebb körben használt magyar eredetű szavak közé talán csak a "magyarosch" romantika szavait (*puszta*, *csárda*) sorolhatjuk, valamint *gulyás* (*gulašši*, *kulassi*) szavunkat, aminek dán és német hatásra az első világháború alatt a magyarban teljesen ismeretlen jelentése is kialakult (ld. Zolnai: i.h. 171-80): *gulaššata* 'feketézik'; *gulašši* 'feketéző' (Papp István, Finn-magyar szótár 114).

Finn szavak a magyarba még kisebb számban kerültek (vö. Ágnes Szoboszlai-Kornya, Das Vorkommen finnischer lexikalischer Elemente in der ungarischen Sprache: Материалы VI Международного Конгресса Финно-угроведов. Том 2. Москва, 1990. 431-3), és közülük talán egyedül a *szauna* sorolható az elterjedtebbek közé, már az ÉKsz.-ban is megtalálható.

2. Az idegen nyelvi lexikális elemek átvételén kívül (jövevényszavak, idegen szók) van közvetettebb módja is a nyelvi kölcsönzésnek: a tükörszavak alkotása (Bárczi, Bevezetés a nyelvtudományba. Bp., 1957³. 55). Ez esetben az idegen szónak csak a jelentésszerkezetét veszi át a nyelv, de ezt, illetőleg a jelentéstartalomban megnyilatkozó szemléletet anyanyelvi szóval adja vissza (Papp István: MNy. 9:24). Tükörszavak a finn és a magyar nyelv közötti kölcsönzésben még kevésbé mutathatók ki; tudtommal eddig egyedül a finn *kirkonkylä* jelentésében használt *templomosfa-lu*, *templomközség* szavak kapcsán merült fel a tükörfordítás lehetősége, bár ezeket tükörszóknak csak bizonyos megszorításokkal tekinthetjük (K. Szoboszlai Ágnes: i.h. 433; bővebben: Uő.: FUD 1: 123-6). Magyar szó finn tükörfordítására még nincs adatunk.

Ezért is érdemel figyelmet a fi. *soppakanuuna* 'katonai mozgókonyha, tábori konyha' (tkp.leveságyú) szó (Nyky-suomen sanakirja III. Főszerk. M. Sadeniemi. Porvoo-Helsinki, 1966. [=NS.III] 263), melyet vizsgálva felmerül az a lehetőség is, hogy a finn szó a magyar *gulyáságyú* 'ua.' hatására mint részleges tükörszó jött létre.

3. Ez az első pillantásra hihetőnek látszó feltevés azonban több ok miatt is nehezen fogadható el.

Először is az átvétel időpontja miatt támadhatnak kétségeink. Ha vizsgált szavunk esetében elfogadjuk a magyar → finn kölcsönzést mint lehetőséget, akkor ennek idejét az első világháború éveire kell tennünk. 1918-nál később semmiképpen sem történhetett a *soppakanuuna* keletkezése, hiszen ez évtől már adatolhatóan megvan a finnben (S.Hämäläinen, Suomalainen sotilasslangi. Helsinki, 1963. [=Häm.] 228), az 1914 előtti átvétel pedig azért valószínűtlen, mert magát a mozgókonyhát is csak néhány évvel az első világháború előtt kezdték használni a hadseregekben.

1881-ben ugyan már olvashatunk arról, hogy kísérletek folynak az olyan tábori konyhával, "melylyel a csapatok számára meneteközben - a szállító kocsin - főzni lehet", és hogy "E tekintetben a leginkább sikerültek ama kísérletek, melyek pár évvel ezelőtt az olasz seregben tétettek" (Ludovica Academia Közlönye 8 [1881]: 132). Tudjuk azt is, hogy 1884-ben Dobay Imre földbirtokos szabadalmaztatott egy konyhakocsit (Magyar Katonai Közlöny 3 [1910]: 49), de ez feledésbe merülhetett, mert 1908-ban ismét arról értesülünk, hogy - mivel a konyhakocsik rendszeresítését a hadügyi igazgatás elhatározta - újabb kísérletek indultak (MKatKözl. 1 [1908]: 477-8). Ugyanígy állt a helyzet más európai hadseregekben is ez idő tájt: a franciáknál épp ekkor kezdték alkalmazni a mozgókonyhákat, és ekkor még minden katona egy alumínium főzőedényt hordott magánál a saját ellátását megoldandó (uo. 1176). A német hadseregben 1908-ban még csak sürgetik a tábori főzőkocsik rendszeresítését, "mert az egyenkint való főzés nem eredményezheti a

hadsereg jó élelmezését" - idézi a Militärische Wochenblatt 1908. évi 6. számából a MKatKözl. (uo. 324).

Ismereteim szerint legkorábban, 1905-ben az orosz hadseregben kezdték használni a tábori konyhákat (Meyers Enzyklopädisches Lexikon VIII. Mannheim/Wien/Zürich, 1973. 613; ld. *Feldküche* alatt). Ez bizonyára vonatkozott a Finn Nagyhercegség területén állomásozó csapatokra is, bár azt mindenképpen hozzá kell ehhez tenni, hogy a nagyhercegség lakossága nem volt katonaköteles (Dolmányos, Finnország története. Bp., 1972. 294), a finnek nagyobb számban csak a háború alatt kapcsolódtak be a hadi cselekményekbe.

Nálunk a tábori sütődék 1904-ben történt rendszerezését (Ludovika Akadémia Közlönye 31 [1904]: 1203) csak 1910-ben követte a 09 mintájú konyhakocsik csapatoknak való kiszállítása¹ (MKatKözl. 3 [1910]: 18), és ugyanebben az évben kezdték használni a német hadseregben is (MeyersLex. uo.).

A mozgókonyhák *gulyáságyú* elnevezése hamar megszületett, 1914-ből már adatunk van rá: *Gulyás-ágyú; gulyáságyu* (Budapesti Hirlap 1914. okt. 11. 11.lap). A szó gyors elterjedésére jellemző, hogy a háború alatt már kifejezések is alakultak vele: "*talán a gulyáságyúból lötték?*" - mondták a nehezen hihető hírekre a fronton harcolók (vö. még *kondér-hír; konyhaparancs; melyik kondérban kavarták?; melyik konyhán főzték?*: Csefkó: MNy. 17:172). Igen hamar szótárasták is, Balassa szótára már tartalmazza ("Tréfás elnevezése volt a háborúban a mozgó tábori konyhának"), s újabb értelmező szótárainkban is szerepel.

4. A szónak a magyarból közvetlenül a finnbe való kerülését a háborús viszonyok és a két nép nyelvi érintkezésének korábban már említett hiánya miatt nem feltételezhetjük, mint ahogy az is kizárható, hogy a nyelvi kölcsönzés a köznyelvek szintjén történt volna meg (bár manapság a *soppakanuuna* a finnben, illetve a *gulyáságyú* a magyarban már általánosan ismert, nők és fiatalok által is használt, köznyelvi szó). Ezt a feltevést erősítik a két nyelv értelmező szótárai is (NS.; ÉrtSz., ÉKsz.), amelyek a vizsgált szavakat a katonai szlengbe tartozónak, illetve katonai szónak minősítik. Maga az elnevezett eszköz is arra utal, hogy a szavak keletkezésének helye a katonai szleng volt.

A feltételezett kölcsönzés közvetítő nyelve a német katonai szleng lehetett, hiszen ez az a nyelv, amellyel mind a finnek, mind a magyarok kapcsolatba kerültek: a magyar katonák többsége a német vezényleti nyelvű közös hadseregben szolgált, valamint a magyar csapatok több közös bevetésen is részt vettek a németekkel a háború folyamán. A finn-német katonai kapcsolatokat szintén számíthatjuk már a háború első éveitől, hiszen már jóval a németek 1917-es és ezt követő finnországi hadműveletei előtt, 1915-16-ban a magukat új aktivistáknak nevező mozgalom tagjaiból a német had-

vezetőség önkénteseket toborzott és képzett ki a Hamburg melletti lockstedti táborban, majd belőlük szervezték meg 1916-ban a "27. porosz királyi vadászszászlóalj"-at, amit aztán a balti fronton vetettek be (Dolmányos, i.m. 296; vö. még Otavan Iso Tietosanakirja. Encyklopaedia Fennica. III. Helsinki, 1962. 807, *Hohenlockstedt* alatt).

A gulyáságyú-nak a németen keresztüli vándorlását alátámasztják a nyelvi adatok is², ugyanis a német katonai szlengben több a gulyáságyú-hoz hasonló jelentésszerkezetű 'mozgókonyha' jelentésű szót találunk: *Hungerabwehrkanone* (szó szerint: éhségelhárító ágyú), *Magenfüllkarre* (gyomortöltő taliga), *Kohldampfauto* (koplálásautó), *Speckerbsenbatterie* (szalonna-borsó üteg), *Erbsendroschke* (borsókonflis), *Fresskutsche* (ételkocsi), *Fresskanone* (ételágyú) (Karl Bergmann, *Wie der Feldgraue spricht. Scherz und Ernst in der neuesten Soldatensprache*. Giessen, 1916. 46; az utóbbi adatot idézi Häm. is, 228. 1.); *Kohldampfabwehrkanone* (éhségelhárító ágyú: Theodor Imme, *Die deutsche Soldatensprache der Gegenwart und ihr Humor*. Dortmund, 1917. 44); *Bohnenhaubitze* (babtarack: Heinz Küpper, *Illustriertes Lexikon der deutschen Umgangssprache II*. Stuttgart-Klett, 1983. 449; Uő., *Wörterbuch der deutschen Umgangssprache V*. Hamburg, 1967. 53); *Bohnenhauptitze* (Uő., *Am A... der Welt. Landserdeutsch 1939-45*. Leck, 1970; idézi: Penttinen, *Sotilaslangin sanakirja*. Porvoo-Helsinki-Juva, 1984. 229); *Bohnengeschütz* (bablöveg: Küpper i. műveiben uo.); *Ragoutkanone* (raguágyú: Häm. 228)³.

5. A német katonai szlengben fellelhető "gulyáságyúk" nagy száma persze korántsem döntő bizonyíték a német nyelv közvetítő szerepére. Leginkább azért nem, mert a szlengre (bármelyik nyelvben használják is) jellemző, hogy a dolgoknak leggyakrabban hasonlósági névátvitellel vagy metaforikus-metonimikus szemléletet tükröző szokatlan szóösszetétellel tréfás, humoros nevet ad. A hasonló asszociációkat keltő dolgoknak számos szlengben van azonos vagy hasonló elnevezése. Jól megfigyelhető például az analóg gondolkodás a fej megnevezésében, amire igen gyakran használják a kerek vagy nagyobb termésű növények neveit; vö. m. *dió*, *kókusz*, *tök* (András-Kövecses, *Magyar-angol szlengszótár*. Bp., 1989. 90); ang. *bean* (bab), *nut* (dió), *onion* (vöröshagyma), *swede* (sárgabélű répa) (uo.); fi. *herne* (borsó), *kaali* (káposzta), *lanttu* (karalábé) (Karttunen, *Nykyslangin sanakirja*. Porvoo-Helsinki-Juva, 1979. 315). Számos nyelvben van nyoma annak, hogy egy cserépedénynek a nevét használták a fej jelölésére; vö. szanszkrit *kapāla* 'fej' ← 'tál'; fr. *tête*, ol. *testa* 'fej' ← lat. *testa* 'fazék'. E jelenség gyökerét is a szlengben kell keresnünk (Mário Pei, *Szabálytalan nyelvtörténet*. Bp., 1966. 170).

Ez az egyfajta szleng-univerzáléként is felfogható jellegzetes szóalkotási mód a katonai szlengeket is jellemzi. Több példát is idéz rá Balassa, például németül "a gépfegyver *Kaffeemühle* [kávédaráló], *Nähmaschine* [varrógép], *Stotterbüchse* [dadogó doboz], franciául: *moulin à café* [kávédaráló], *moulin à poivre* [borsdaráló]; ágyúgolyók nevei: a nehéz lövedékek: *Frachtwagen* [tehervagon], *Zuckerhut* [cukorsüveg], *Mehlsack* [liszteszsák]; továbbá *Flaschenpost* [palackposta], *Liebesgabe* [szeretetadomány] stb.; a franciáknál *oiseau* [madár], *moineau* [veréb], *pigeon* [galamb]; *gros noir* [nagy fekete], *gros rouge* [nagy piros], *valise* [bőrönd], *collis-postale* [postai csomag] s az olaszoknál is *pacco postale* [postai csomag]; az angoloknál is *big black* [nagy fekete]." Stb. (Nyr. 49:76).

A hasonló gondolkodásmód megfigyelhető a magyar és a finn katonai szlenget összevetve is: fi. *isä* (tkp. apa: Häm. 45): m. *apa*, *apu(cí)* 'parancsnok'; fi. *kalju* (kopasz: Häm. 64): m. *kopasz*, *kopár* 'újonc'; fi. *miljoonien aamujen mies* (sok millió reggelű közlegény: Penttinen, i.m. 143): m. *ezernapos*, *ezernapú*, *milliomos* 'újonc'; fi. *pata* (fazék: Häm. 157): m. *bogrács*, *fazék* 'rohamsisak'; fi. *keittiöenkeli* (konyhaangyal: Häm. 72): m. *kondértündér*, *konyhatündér* 'konyhai munkára vezényelt katona'; fi. *Kiinan muuri* (kínai nagy fal) 'rizskása' (Häm. 78): m. *Sztálingrád- v. Leningrád-leves* 'rossz leves' (ti. bevehetetlen), és még sorolhatnánk a további példákat.

6. A fentiek alapján nem csodálkozhatunk azon sem, hogy a katonai mozgókonyhát számos nyelv katonai szlengje nevezte el olyan szóösszetétellel vagy szószerkezettel, melynek előtagja a konyhán főzött ételre utalt, az utótag pedig egy 'ágyú' jelentésű szó lett, amit a mozgó konyha ágyúcsőhöz hasonlatos kéménye (vö. Imme, i.m. 44) és az ágyúkhöz hasonló, lóval vagy gépjárművel történő vontatása indokolt. A keletkezett szó tréfás hatásához még az is hozzá járult, hogy így a nem harcoló, s ezért irigyelt, de egyben megvetett szakácsok fegyvereként tünteti fel a tábori konyhát a katonahumor.

Franciául *canon à ragout* (raguágyú: Balassa: Nyr. 49:76), *canon à rata* (ragu- v. kajaágyú: Balassa: uo.; Dauzat, *L'argot militaires romans: Revue des Langues Romanes LX (VI Sér.T.X) 1918-19*; idézi: Häm.228); angolul: *mulligan battery* (hamisgulyás-ágyú: Häm. 228), *bean gun* (babágyú: H. Wentworth-S.B. Flexner, *Dictionary of American Slang*. New York, 1975². 24; Г. А. Судзиловский, *Сленг - что это такое? [Англо-русский словарь военного сленга]* Москва, 1973. 81). Ebbe a sorba illeszkednek a finn katonai szleng további 'mozgókonyha' jelentésű szavai is: *ruokakanuuna* (ételágyú: Häm. 204) és *soppatykki* (leveslőveg: Häm. 229; Penttinen, i.m. 229).

A különböző nyelvek eddig felsorolt 'mozgókonyha' jelentésű szavai alapján az a legvalószínűbb, hogy a *soppakanuuna* és a *gulyáságyú* egymástól függetlenül alakultak ki, hasonlóan a német, az angol, a francia katonai szleng ugyanilyen jelentésű szavaihoz.

7. Volt azonban a finn katonai szlengben (már 1916-ban feljegyezték) egy mára már kipusztult szó, ami a *soppakanuuna* magyar eredetét illetően továbbra is ébren tarthatja gyanakvásunkat: a magyar *gulyáságyú* szó szerinti tükörfordításának látszó *gulashikanuuna* (Häm. 22), *kulassikanuuna* (Häm. 90). Ennek esetében még biztosabban állíthatjuk, hogy német közvetítéssel jutott a finnbe, hisz a németben is van egy a *gulyáságyú*-nak pontosan megfelelő szó, a *Gulaschkanone*. Ez a szó a németben a mi *gulyáságyú*-nkhoz hasonló elterjedtséggel bír, 1914 óta civilek és katonák egyaránt ismerik (vö. Küpper, *Illustriertes Lexikon des deutschen Umgangssprache*. Stuttgart-Klett, 1983. III, 1130). Az első világháború alatt már általánosan ismert volt a német hadseregben (vö. Balassa: i.h.; Simonyi: uo. 99; Bergman, i.m. 46; Imme, i.m. 44; Otto Mauser, *Deutsche Soldatensprache. Ihr Aufbau und ihre Probleme*. Strassburg, 1917; idézi: Häm. 90), és mind máig használatos (vö. *Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache*. Szerk. R. Klappenbach, W. Steinitz. Berlin, 1969. 1668; Duden, *Das grosse Wörterbuch der deutschen Sprache III*. Mannheim-Wien-Zürich, 1977. 1102; Küpper, *ABC-komiker bis Zwitschergemüse. Das Bundessoldatendeutsch*. Wiesbaden, 1978; idézi: Penttinen, i.m. 229). Egyes források már köznyelvi szóként tartják számon (Küpper: *Illustr. Lex. uo.*; Uő., *Wörterbuch der deutschen Umgangssprache I*. Hamburg, 1963. 206; *Handwörterbuch der deutschen Gegenwartssprache*. Főszerk. G. Kempcke. Berlin, 1984. I, 51; *Synonymwörterbuch*. Leipzig, 1985. Szerk. Görner, Kempcke. 231), de a nyelvjárásokban is megtalálható (vö. *Gulaschkanon*: O. Buurman, *Hochdeutsch-plattdeutsches Wörterbuch IV*. Neumünster, 1966. 955).

Zolnai Gyula a *gulašši* 'feketéző' szó fejlődését vizsgálva arra a következtetésre jutott, hogy a szó alapját képező *gulaššiparoni* (tkp. gulyásbáró) "részben a Németországban hadikiképzést nyert finn ifjak, részben a Finnországban működött német csapatok, részben pedig a svéd nyelv révén" vált ismertté a finnek előtt (MNy. 32:178). Ugyanezt mondhatjuk el a *kulassikanuuna* szóról is. (A svéd hatásra vö. *gulaschkanon*: Haldo Gibson, *Svensk slangordbok*. Nacka, 1978²; idézi: Penttinen, i.m. 229). A finnbe átkerült *Gulaschkanone* szolgált aztán mintájául a *soppakanuuna*-nak és a többi 'mozgókonyha' jelentésű szónak.

8. Nyitva maradt azonban még egy kérdés: vajon végső soron magyar szó (és annak tükörfordítása) jutott-e el a finnbe vagy egy németben keletkezett szó. Bármennyire is csábítónak látszik a gu-

lyás-előtag alapján a magyar eredet, azt kell mondanunk, hogy a *Gulaschkanone* német szó. Az első világháború kezdetére a *gulyás* már általánosan ismert és kedvelt étel volt Németország-szerte (Zolnai: i.h. 176). A megnevezésre szolgáló szó természetesen magyar jövevény a németben (Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache I. Szerk. W. Pfeifer. Berlin, 1983), de már a háború előtt is felhasználták a német katonai szlengben: *Gulaschtiger* 'élelmezési altiszt' egy württembergi ezred szavaként (Paul Horn, Die deutsche Soldatensprache. 1899; idézi: Zolnai: uo.). A háború alatt aztán még ismertebbé vált a *Gulasch*, ugyanis egy ilyen nevű étel volt (konzervformában is) a központi hatalmak seregeinek leggyakoribb tápláléka (vö. Zolnai: i.h. 174, 178; Küpper, Illustriertes Lexikon... III, 1130)⁴, s mint a *Speckerbsenbatterie* is mutatja nagyon gyakran borsóból, szalonnával ízesítve készítették (vö. Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache 1668). Elterjedtségéből következően aztán számtalan szóösszetételt alkottak vele: ilyen volt a *Gulaschbläser* (tkp. gulyásfújó) 'kürtös' (Imme, i.m. 42); *Gulaschdirektor* (gulyásigazgató) 'élelmezési tiszt' (uo. 43); *Gulaschaspirant* (gulyásaspiráns) 'vágómarha' (Küpper, Wörterbuch der deutsche Umgangssprache V, 99), és Zolnai is idéz néhányat (i.h. 176, 177): *Gulaschkanonenaspirant*, *Gulaschhengst* (szerepel Felszeghynél is: A császári és királyi hadsereg nyelve Magyarországon. [Német Nyelvészeti Dolgozatok II.] Bp., 1938. 64), *Gulaschdirektor*, *Gulaschtiger*, *Gulaschkanonenanwärter* (az utóbbi kettőt Imme is ismeri: i.m. 67, 108).

A *Gulasch* kiterjedt használatából mindenesetre arra következtethetünk, hogy a *Gulaschkanone* szó a német katonák ajkán született, és valószínűleg a németből került át a magyar katonai szlengbe is. Nem zárható ki persze az sem, hogy önálló fejlemény a magyar *gulyáságyú*. Ezt látszik erősíteni a szó igen korai felbukkanása, és Felszeghy Ediltrudnak az osztrák-magyar közös hadsereg német nyelvében előforduló *Gulaschkanone*-ről írott véleménye is: "a mozgókonyha neve, melyet azonban a harctéri katona egybehangzó vélemények szerint sohasem használt" (uo.). Ha ez igaz, akkor - mivel nem feltételezhetjük, hogy a *gulyáságyú* a közös hadsereg német ajkú katonáinak közvetítésével került a németből a magyarba - elképzelhető, hogy a két szó párhuzamosan alakult ki.

9. Akárhogyan is jött létre a magyar *gulyáságyú*, az mindenképpen világos, hogy a finn *soppakanuuna* keletkezéséhez semmi köze sem volt, így magyar- finn nyelvi kölcsönzésről ez esetben nem beszélhetünk. Egészen biztos, hogy a *soppakanuuna* (akárcsak a vele rokonértelmű *ruokakanuuna* és *soppatykki*) a németből kölcsönzött *kulassikanuuna* mintájára jött létre. Az már csak érdekesség (bár szintén német hatásra utalhat), hogy a *soppa*-előtaggal több szó is keletkezett a finn katonai szlengben a mozgókonyhához tartozó

emberek, dolgok megnevezésére; vö. *soppaenkeli* (tkp. levesangyal) 'női konyhai kisegítő'; *soppajeesus* (levesjézus), *soppamikko* (levesmisi), *soppaministeri* (levesminiszter), *soppamooses* (levesmózes) '(fő)szakács', (Häm. 228-9; vö. *ruokajeesus* 'ua.': Penttinen i.m. 208); *soppakomppania*, *soppapataljoona*, *soppaporukka*, *sopparyhmä* (levesszázad, -zászlóalj, -banda, -raj) 'konyhai személyzet' (Penttinen, i.m. 229).

Jegyzetek

- 1 "Utóbbi időben [1925] a katonacsapatok mozgó T.[ábori konyhák]-kal vannak felszerelve. Ezek két egymásba akasztott kétkerekű taligából, a mozdonyból és a főzőkocsiból állanak s két lóval vannak fogatolva." (Révai Nagy Lexikona XVII. Bp., 1925. 792).
- 2 A német katonai szlengből egyébként is nagy számban kerültek át szavak, például a horvát, az olasz (ld. Spitzer: Nyr. 49:18-9) és a finn katonai szlengbe is (Häm. 328-30).
- 3 Feltűnő, hogy míg a németben tucatnyi szó szolgált a mozgókonyha megnevezésére, addig a magyar katonai szlengnek mindmáig csak egyetlen szava (a *gulyáságyú*) van rá.
- 4 A svéd értelmező szótárban így szerepel szavunk: "gulasch ... egy fajta erősen fűszerezett ragu neve (az 1914-1918-as világháborúban a központi hatalmak seregeinek étkeztetésénél használták.)" (Idézi: Kiss J.: MNy. 72:95).

Gulyáságyú 'Gulaschkanone' und soppakanuuna

Zwischen der finnischen und ungarischen Sprache gibt es nur eine geringe Anzahl gegenseitiger sprachlicher Entlehnungen. Vor allem gilt dies für eine der indirekten Methoden, die Wortspiegelung (Spiegelwortbildung).

Deshalb verdient in dieser Hinsicht das finnische Wort *soppakanuuna* 'mobile Heeresküche' Aufmerksamkeit, welches laut Forschung eventuell mittels einer partiellen Spiegelübersetzung aus dem ungarischen *gulyáságyú* hervorging.

Das mag im ersten Augenblick glaubwürdig klingen, jedoch scheint diese Annahme aus verschiedenen Gründen schwerlich haltbar: Zeitpunkt und Art der Übernahme, die vermittelnde Sprache (der deutsche Soldatenslang), die im Slang beobachtbaren analogen Gedankengänge der überall in Europa bekannten Benennung der mobilen Küche von Typ 'Essen und Kanone' ziehen die Richtigkeit des ungarischen Ursprungs (gänzlich) in Zweifel.

Aufgrund der im Artikel aufgelisteten Angaben können wir schliesslich feststellen, dass das finnische *soppakanuuna* unter Einfluss der deutschen 'Soldaten-Küche' entstand (vor allem der deutsche Ursprung und vielleicht auch des als Grundlage für das ungarische *gulyáságyú* dienende Wort 'Gulasch-Kanone'), so dass das ungarische Wort nichts mit seinem Entstehen zu tun hat.

Tamás KIS